

ԲԱԺԻՆ 4. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ
РАЗДЕЛ 4: ОБРАЗОВАНИЕ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ
SECTION 4: EDUCATION IN FOREIGN COUNTRIES

**ԲԵԼԱՌՈՒՄԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆԵՐԴՐՎԱԾՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ**

Ալեքսանյան Աննա

*Երևանի պետական համալսարան,
Հայաստան*

Համառոտ ներածական: Բարձրագույն կրթության ոլորտի արդի բարեփոխումները, որոնք տարբեր շեշտադրությամբ և ինտենսիվությամբ իրականացվում են ժամանակակից աշխարհի տարբեր կողմերում, բնականաբար, մեծապես կախված են կոնկրետ երկրների ընդհանուր զարգացման մակարդակից, քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական, մշակութային և գիտակրթական զարգացման միտումներից, բուհական կրթության ավանդույթներից, ինչպես նաև առկա հնարավորություններից և ներուժից: Ժողովրդավարական երկրներում այդ բարեփոխումներն ընդհանուր առմամբ կոչված են կառուցելու բուհական այնպիսի համակարգ, որն արժանվոյնս կծառայի ինչպես պետությանն ու աշխատաշուկային, այնպես էլ մարդուն և հասարակությանը:

Բոլոր դեպքերում կարևոր է այն, որ ժամանակակից հասարակության պահանջներին համարժեք և արագ արձագանքելու հրամայականն իր հերթին ծնել է բարձրագույն կրթության նոր՝ ավելի արդյունավետ կառավարման մոտեցումներ: Ժամանակի ընթացքում պարզ է դառնում, որ հասարակությունում առաջացած մարտահրավերները միայն կոնկրետ ազգերի ու պետությունների միայնակ լուծումներ փնտրելու հիմնախնդիրը չեն: Այդ լուծումներն ապարդյուն են դառնում, եթե չկա միասնական տրամաբանություն միջազգային մակարդակում: Այդ է պատճառը, որ ազգերն ու պետությունները մարտահրավերներ լուծելը համարեցին միասնական գերխնդիր, և դրանց լուծումները սկսեցին առաջ քաշվել միավորման ու միասնական լուծումներ գտնելու ճանապարհով: Նման մի միավորման օրինակ է ԵԱՏՄ-ն, որի անդամ երկրները առաջ են քաշում ոլորտային խնդիրներ և փնտրում միասնական լուծումներ:

Փոխկապակցված լուծումներ է պահանջում նաև կրթության ոլորտը, և ժամանակի հրամայականն է ուսումնասիրել ԵԱՏՄ անդամ երկրների կրթության կառավարման առանձնահատկությունները և հնարավոր մարտահրավերի

միասնական դիմագրավման հնարավորությունները: Սույն հետազոտության շրջանակներում ներկայացված են մասնավորապես Բելառուսի՝ որպես ԵԱՏՄ անդամ երկրներից մեկի բարձրագույն կրթության կառավարման առանձնահատկությունները:

Հիմնախնդիրը: Այլ երկրների տարբեր միավորումների պատմությունը ցույց է տալիս, որ ԵԱՏՄ անդամ երկրների համատեղ ռազմավարական ծրագրերում նույնպես ժամանակի ընթացքում տնտեսական հիմնահարցերն ու դրանց լուծումները բերելու են համագործակցության սերտացման անհրաժեշտության կրթության ու մասնավորապես դրա կառավարման ոլորտում, և կրթական համագործակցությունը գնալով իր առանցքային տեղն է ունենալու տնտեսական խնդիրների լուծման գործում:

Ներկա փուլում կարող ենք փաստել, որ ԵԱՏՄ անդամ երկրների միջև արդյունավետ համագործակցությունը հրատապ ու արդիական է դարձնում արժեքային և մշակութային մթնոլորտի տարածումը, որն ընդհանուր կլինի ոչ միայն տնտեսական-քաղաքական ինստիտուտների, այլև մեր երկրների հասարակությունների համար: Իսկ դա հնարավոր է միայն կրթության համակարգի միջոցով, որովհետև կրթության համակարգն է այն միակ հասարակական ինստիտուտը, որը ոչ միայն ստեղծում ու սերտեցնում փոխանցում է արժեքները, մշակութային ընկալումներն ու պատկերացումները, այլև կարող է տարածել նաև հասարակությունում: Եվ ինչպես ցույց է տալիս մարդկության փորձը, իրավական դաշտում հաստատվում են իրավական նորմեր, սակայն հասարակությունում դրանց տարածումն իրագործվում ու հնարավոր է դառնում կրթության համակարգում սերնդեսերունդ փոխանցելու և ընդհանուր մշակութային միջավայր ստեղծելու շնորհիվ:

Հիմնախնդրին առնչվող արդիական այլ հետազոտությունների և հրատարակությունների կարճ վերլուծություն: Կրթության կառավարման, կրթության միասնական տարածքների վերաբերյալ կան ուսումնասիրություններ, որոնք վերաբերում են ոչ այնքան հետխորհրդային երկրներին, որքան եվրոպական փորձին: Այսպես կան բազմաբովանդակ հետազոտությունների եվրոպական բարձրագույն կրթական տարածքի մասին [7]: Կան հետազոտություններ, որոնք առնչվում են ոչ թե կոկնրետ ԵԱՏՄ անդամ երկրների կրթության համակարգերի կառավարման համեմատական վերլուծություններին, այլ դրանց տարբեր կողմերին: Այսպես, կան հետազոտություններ, որոնք վեր են հանում համալսարանական կրթության առանձնահատկությունները [5] և դրա արդիականացման խնդիրները [4]:

Հողվածի նպատակը: Սույն հետազոտության նպատակն է վեր հանել ԵՄՏՍ անդամ երկրներից Բելառուսի բարձրագույն կրթության ոլորտի ներդրվածության և ազդեցության ցուցանիշների առանձնահատկությունները՝ հատուկ մշակված մեթոդաբանությամբ:

Հետազոտության նորույթը: Հետազոտության շրջանակներում մշակվել և ներկայացվել է ԵՄՏՍ անդամ երկրներից բարձրագույն կրթության համակարգերի համեմատական վերլուծության նոր մեթոդաբանություն, և դրա շրջանակներում առաջին անգամ դուրս են բերվել ներդրվածության և ազդեցության ցուցանիշներ, որոնց շնորհիվ հնարավոր է դառնում ոչ միայն փաստարկել, այլև գնահատել և վերլուծել կրթության ոլորտի կառավարման առանձնահատկությունները:

Բանալի բառեր - Բարձրագույն կրթություն, ԵՄՏՍ անդամ երկրներ, Բելառուսի կրթության համակարգ, ներդրվածության ցուցանիշներ, ազդեցության ցուցանիշներ:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: Ձևավորված ժամանակակից կրթության համաշխարհային համակարգն իր գործառության ու զարգացման օրենքներով միտված է ապացուցելու, որ կրթությունն այն միակ տարածքն է, որի շնորհիվ հնարավոր է տարբեր պետությունների ու ժողովուրդների ջանքերի միավորումը՝ անկախ կրոնից, ազգությունից, ռասայական պատկանելությունից, և որի շնորհիվ հնարավոր է հաղթահարել աշխարհաքաղաքական խոչընդոտները՝ հանուն խաղաղության, բոլոր ժողովուրդների խաղաղ գոյակցության ու բարօրության և հանուն մարդկության առաջընթացի:

Չնայած այն հանգամանքին, որ տարբեր երկրներում կատարված համեմատական քանակական վերլուծությունների տվյալները խոսում են այն մասին, որ կրթությունը եղել է աշխատանքի որակի ապահովման որոշիչ գործոն (իսկ կատարելագործման աղբյուրը ազգային շահույթի բարձրացումը), համաշխարհային կրթական հանրությունը սխալ է համարում կրթության ռազմավարական դերի ճանաչումը՝ հաշվի առնելով միայն տնտեսական աճի ու զարգացման գործում նրա ունեցած ներդրումը: Կրթության միայն տնտեսական գործառույթի ճանաչումը կարող է տանել նրան, որ մարդն այն կսկսի դիտարկել որպես տնտեսական նպատակներին հասնելու գործիք և միջոց: Կարևոր ու առանցքային է այն շեշտադրումը, որ կրթությունը մարդու անհատականության զարգացման, ինչպես նաև հասարակության զարգացման աղբյուրն է սոցիալական կապիտալի հարստացման միջոցով:

Հենց այս դիտակետով ուսումնասիրելով կրթության համակարգը՝ նկատում ենք, որ զարգացած երկրները ամենամեծ ֆինանսական ներդրումները կատա-

րում են կրթության համակարգում, և կրթության ոլորտին տրվում է ռազմավարական նշանակություն:

Կրթության ոլորտի ներկայացվածությունը հասարակություն-պետություն-կառավարում հարաբերություններում և այդ ներկայացվածության ցուցանիշները բավականին հարուստ տեղեկատվություն են պարունակում տվյալ կրթության համակարգի և դրա կառավարման առանձնահատկությունների վերաբերյալ: Այսպես, կրթական գործոնների ինդեքսները ներառվում և առանձին բաղադրիչ են կազմում կոնկրետ երկրների ժողովրդավարության մակարդակի որոշման ինդեքսներում՝ առողջապահական, տնտեսական, սոցիալական և քաղաքական գործոնների համեմատությամբ [1, էջ 18]: Իսկ կրթական գործոններն իրենց հերթին ձևավորվում են մարդկային զարգացման ինդեքսի կրթության բաղադրիչով (ՄՁԻ – կրթ.) և պետության կողմից արվող կրթական ծախսերով (ԿԾ): Այդ է պատճառը, որ կրթության կառավարման առանձնահատկությունների ուսումնասիրության տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունի դրանում մարդկանց ներգրավվածության մակարդակի, ինչպես նաև կրթության ոլորտում ներդրվածության մակարդակի ուսումնասիրությունը: Մակայն միայն այդ երկու բաղադրիչների ուսումնասիրությունը պատկերը ամբողջական չի դարձնում, քանի որ կարևոր է ոչ միայն պարզապես մարդկանց ներգրավվածությունը կրթության ոլորտում, այլև այդ ներգրավվածության որակն ու արդյունքը, որոնք էլ միասին ստեղծում են կրթության ոլորտի ազդեցության ցուցանիշները:

Այսպիսով, կարող ենք փաստել, որ բարձրագույն կրթության ոլորտի կառավարման առանձնահատկությունների ուսումնասիրության մեթոդաբանական հիմքերում առանձնանում են **ներդրվածության** և **ազդեցության** ցուցանիշները:

Բելառուսի բարձրագույն կրթության ոլորտի ներդրվածության ցուցանիշները: Ներդրվածության ցուցանիշների ենթաբաղադրիչային մակարդակում մեթոդաբանության մշակման ժամանակ առանձնացրել ենք հետևյալ ենթաբաղադրիչները.

- *Բելառուսի բուհերի սովորողների թվային ցուցանիշները,*
- *բուհում կրթական ծառայությունների մատուցումն ապահովող անձնակազմի ցուցանիշները,*
- *բուհի նյութատեխնիկական ռեսուրսների բազային ցուցանիշները,*
- *բուհերում իրականացվող կրթական ծրագրերի ցուցանիշները:*

Այս բոլոր ենթաբաղադրիչային ցուցանիշների ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Բելառուսն ունի ներդրվածության ցուցանիշի բարձր մակարդակ և բարձրագույն կրթության կառավարման զարգացած համակարգ:

Այսպես, Բելառուսում *կրթական գործոնի ինդեքսը*, որը փոխկապակցված է *մարդկային զարգացման ինդեքսի հետ* (ՄՁԻ), դիտարկվող տարիներին եղել է այսպես. 2015 թ.՝ 0.811, 2016 թ.՝ 0.812, 2017 թ.՝ 0.815, 2018 թ.՝ 0.817 [6]: Համեմատելով այլ տարիների հետ՝ տեսնում ենք, որ Բելառուսը գնալով բարելավում է իր դիրքերը, այսպես՝ 1995 թ. ՄՁԻ-ն եղել է 0.656: Բելառուսը 2018 թ. դրությամբ զբաղեցնում է 50-րդ տեղը, և եթե համեմատենք դիտարկվող երկրների հետ, ապա այն հաջորդում է անմիջապես ՌԴ-ին, որը 49-րդն է, և իրենից հետ է թողնում Ղազախստանը (51-րդ), Հայաստանը (81-րդ):

Կրթական գործոնի ինդեքսը դիտարկվող տարիների համար գրանցել է աճ, սակայն սկսել է նաև նվազել 0.001-ով. այսպես, 2015 թ.՝ 0.837, 2016 թ.՝ 0.839, 2017 թ.՝ 0.838, 2018 թ.՝ 0.837 [6]:

Պետության կողմից ֆինանսական ներդրումները կամ *կրթական ծախսերը* կազմում են Բելառուսի Հանրապետության ՀՆԱ հետևյալ տոկոսները. 2015 թ.՝ 4.8 %, 2016 թ.՝ 4.9 %, 2017 թ.՝ 4.8 %, 2018 թ. տվյալ դեռ չկա: Համեմատության համար նշենք, որ ՀՀ-ում ԿԾ-ն կազմել է ՀՆԱ 2.8 %-ը և՛ 2015 թ., և՛ 2016 թ., իսկ 2017 և 2018 թվականների համար տվյալները բացակայում են: ՌԴ-ում ԿԾ-ն կազմել է ՀՆԱ 3.8 %-ը 2015-ին, իսկ դրանից հետո տվյալներ ներկայացված չեն: Ղազախստանում ԿԾ-ն կազմել է 2015 թ. 2.8 %, 2016 թ.՝ 3.0 %, 2017 թ.՝ 2.9 %, իսկ 2018 թ. տվյալները չկան: Այսինքն՝ ԿԾ մասով Բելառուսը գերազանցում է անգամ ՌԴ-ին, որտեղ անհամեմատ ավելի բարձր է բուհերի և ուսանողության թիվը:

Համեմատելով Բելառուսի ներկա ցուցանիշները 2000-ականների սկզբների ցուցանիշների հետ՝ տեսնում ենք, որ Բելառուսում ներդրումները պակասել են, օրինակ՝ 2000 թ. կազմել է 6.2 %: Սակայն ուսումնասիրելով նաև վիճակագրական տվյալները՝ տեսնում ենք, որ կրճատվել է նաև Բելառուսի *բուհերի քանակը*, այսպես, 2015 թ. եղել է ընդհանուր 54 բուհ, իսկ 2018 թ.՝ 51 [3]:

Խոստան են նաև բուհերում *սովորողների ընդգրկվածության թվերը*, այսպես, 1000 մարդու կտրվածքով ուսանող են 2015-2016 ուստարում 336.4 սովորող, 2016-2017 թթ.՝ 313.2, 2017-2018 թթ.՝ 284.3 [3]:

Բելառուսի Հանրապետություն սույն հետազոտության շրջանակներում տեղում դաշտային հետազոտության ժամանակ իրականացրած փորձագիտական հարցազրույցներից մեկի ժամանակ փորձագետը այդ հանգամանքը մեկնաբանեց այն փաստով, որ գնալով պետության կողմից կրթության որակին ներկայացվող պահանջները փոխվում են. առավել խստացվել են կրթության կազմակերպման պայմանները բուհերում, և կրթության կառավարման հրամայականները գնալով դժվարանում են: Այդ է պատճառը, որ բուհերը չեն դիմանում մրցակցությանը, իսկ սովորողներից շատերը ոչ թե բուհ են գալիս դիպլոմ ստանալու, այլ միջազգային մակարդակի մրցունակ մասնագետ դառնալու հա-

մար: Նա մեկնաբանեց նաև, որ շատերը կարող են բուհ ընդունվել, բայց քչերն են ավարտում, որովհետև խստացնել են նաև պահանջները ավարտական աշխատանքների նկատմամբ: Հատկապես խստագույն միջոցառումներ են իրականացվում գրագողության դեպքերը բացառելու համար:

Պետությունն աջակցում է բուհերին երկու կարևոր՝ նյութատեխնիկական հնարավոր միջոցներով հագեցնելու և մասնագետների վերապատրաստումների պարբերական կազմակերպման հարցերում: Այդ նպատակով էլ Բելառուսում ստեղծվել է Բարձրագույն դպրոցների հանրապետական ինստիտուտը՝ ԲԴՀԻ (Республиканский институт высшей школы – РИВШ) [2]: Այստեղ են քննարկվում և հաստատում ստանում բուհական կրթական ծրագրերը, այդ ծրագրերը դասավանդող մասնագետների վերապատրաստումները, որակի վերահսկողության մեխանիզմները, բուհերի նյութատեխնիկական միջոցների գնահատումը, ինչպես նաև բուհերի միջև համագործակցության հաստատումն ու զարգացումը և այլն: ԲԴՀԻ հիմնական գերակա ուղղություններից են կրթական նորարարություններն ու որակի վերահսկողությունը: Երկու ուղղությունների իրականացման գործում առանձնահատուկ նշանակություն ունի ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հնարավորությունների կիրառումը և՛ կրթության զուտ վարչական կառավարման, և՛ հատկապես ուսուցման բովանդակային գործընթացի վարման ու վերահսկման գործում: Հարկ է նշել, որ նույն ԲԴՀԻ-ում զգուշավորությամբ են մոտենում նորարարության գործընթացին, որովհետև փորձագետներից մեկի հավաստմամբ նորարարությունների հիմքում Բելառուսում նախ լավ պահպանված են լավագույն ավանդույթներն ու ամուր հիմքերը, իսկ ցանկացած նոր բան անցնում է բավականին խրթին լաբիրինթոսներ՝ հաճախ չհաղթահարելով դրանք. նույն բոլոնյան գործընթացի շատ ու շատ կետեր պարզապես մերժվել են այստեղ՝ ունենալով լուրջ հիմնավորումներ:

Բելառուսի բարձրագույն կրթության ոլորտի ներդրվածության ցուցանիշները: Բելառուսի բարձրագույն կրթության ոլորտի ազդեցության ցուցանիշները ուսումնասիրելու նպատակով դուրս են բերվել հետևյալ ենթաբաղադրիչները.

- *բարձրագույն կրթության ոլորտում ներգրավվածների (ուսանող, դասախոս) սպասելիքներն արդարացվածություն իրականացվող գործողություններից (գիտակրթական, վարչական, սոցիալ-մշակութային),*

- *իրականացվող գործողությունների մասին ներգրավվածների տեղեկացվածություն,*

- *միջազգայնացման գործընթացի ընդգրկունությունը,*

- *տվյալ երկրների բուհերի փորձագիտական ցուցանիշները (տեղային և միջազգային),*

- *պետական վարկանիշային ցուցանիշները՝ ըստ ամենատարբեր միջազգային սանդղակների:*

Ինչպես արդեն նշվեց, սույն հետազոտության շրջանակներում Բելառուսի Հանրապետություն իրականացվել են փորձագիտական հարցազրույցներ կրթության ոլորտի մասնագետների հետ, ինչպես նաև հարցումներ են արվել վարկանիշային ցուցակներով առաջին երեք բուհերի ուսանողների և դասախոսների հետ: Բելառուսի Հանրապետություն հարցումներին մասնակցել են 78 դասախոս, 165 ուսանող *Բելառուսի պետական համալսարանից, Բելառուսի ազգային պոլիտեխնիկական համալսարանից և Բելառուսի պետական մանկավարժական համալսարանից:*

Վերլուծելով ուսանողների շրջանում արված հարցումների արդյունքները՝ պարզ է դառնում, որ ուսանողները տեղեկացված են իրենց բուհում միջազգայնացման գործընթացից, և ուսանողների 92 %-ը կարծում է, որ իրենց բուհն արդյունավետորեն է անցնում միջազգայնացման գործընթացը, որովհետև միջազգայնացման գործընթացն անմիջականորեն ազդեցություն է ունեցել իրենցից շատերին: Այդ են վկայում նաև ուսանողների շարժունակության վերաբերյալ հարցերի արդյունքները: Այսպես, հարցված ուսանողների 78 %-ը մասնակցել է որևէ փոխանակման ծրագրի և սովորել է արտերկրում: Ընդ որում, այն հարցին, թե որ երկրներում են սովորել, հարցվածների 62 %-ը նշել է ԵՄ անդամ երկրներ, 25 %-ը՝ ԱՊՀ անդամ երկրներ, 13 %-ը՝ ԱՄՆ: Հիմնականում կարևոր է նաև ֆինանսական աղբյուրների առկայությունը, և ԵՄ անդամ երկրների հոսքի մեծությունը պայմանավորված է ԵՄ կրթական ծրագրերի ֆինանսավորման մեծությամբ ու Արևելյան հարևանության երկրների աջակցության առաջնահերթությամբ: Այդ են վկայում նաև դասախոսների շրջանում արված հարցումները: Այսպես, հարցված դասախոսների 84 %-ն է մասնակցել միջազգային վերապատրաստումների արտերկրում, և նրանցից վերապատրաստումներ են անցել ԵՄ անդամ երկրներում, և 20-ական %-ներ՝ ԱՄՆ-ում կամ ԱՊՀ անդամ երկրներում:

Այն, որ Բելառուսի բուհերում միջազգայնացման մակարդակը բարձր է ոչ միայն փաստաթղթային առումով, այլև դրանում ընդգրկված մարդկանց վրա ունեցած բարձր ազդեցության առումով, ինքնին տեսանելի է հարցումների արդյունքներից: Եվ հարցումներին մասնակցած անձինք հիմնականում կարևորում են այն փորձը, որ նրանք ձեռք են բերել արտասահմանյան այցելությունների շրջանակներում, ինչպես նաև՝ մասնագիտական կոմպետենցիաների

զարգացումը, լեզվական միջավայրում ինքնահաստատումը, կարիերայի աճը և կապերի հաստատումն ու հետագա համագործակցությունը:

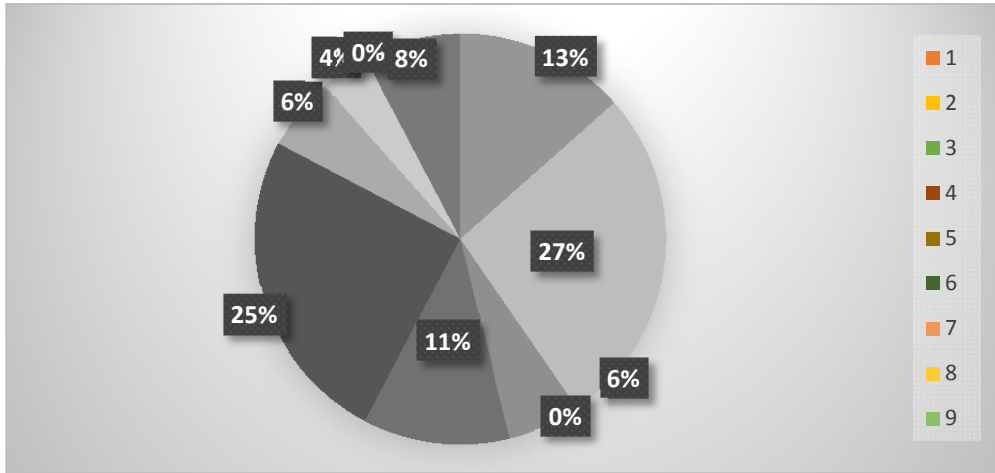
Հարցված ուսանողների 58 %-ը գտնում է, որ իր ստացած համալսարանական կրթության բովանդակությունը համապատասխանում է 21-րդ դարի պահանջներին, իսկ 24 %-ը, այնուամենայնիվ, կարծում է, որ չի համապատասխանում, և 18 %-ը դժվարացել է պատասխանել այս հարցին: Այս պատկերը հետաքրքրական է, որովհետև ճիշտ է ուսանողների կեսից ավելին գտնում է, որ կրթության բովանդակությունը բավարարում է 21-րդ դարի պահանջները, սակայն պարզ է դառնում, որ այդ ուսանողների գիտակցական մակարդակն այնքան բարձր է, որ նրանք տեսնում են, որ կան անելիքներ, ինչպես նաև գիտակցում են իրենց դերն այդ անելիքների հարցում: Ուսանողները նշում են, որ մեծ են անելիքները դասավանդողների ու կրթության ոլորտի մասնագետների կողմից, որոնք կարիք ունեն ավելի շատ վերապատրաստումների: Սակայն հակառակ պատկերն է դասավանդողների շրջանում: Այսպես, դասավանդողների 72 %-ը նշում է, որ համալսարանական կրթությունը համապատասխանում է 21-րդ դարի պահանջներին: Սակայն այն մասով, որով չի համապատասխանում, չեն տեսնում սեփական դերը, այլ նյութատեխնիկական հագեցվածության խնդիր են դնում:

Նյութատեխնիկական հագեցվածության տեսանկյունից բուհը ժամանակակից չափանիշներին լիարժեք համապատասխանում է հարցված ուսանողների 52 %-ի կարծիքով, իսկ 31 %-ի կարծիքով չի համապատասխանում, 17 %-ը նշում է, որ մասամբ է համապատասխանում: Այստեղ դասավանդողների և սովորողների կարծիքները նույնակերպ չեն, որովհետև նույն հարցին դասավանդողների միայն 28 %-ն է նշել, որ նյութատեխնիկական հագեցվածությունը լիարժեք է, 32 %-ը համոզված է, որ չի համապատասխանում կարիքներին, 22 %-ը դժվարացել է պատասխանել, իսկ 18 %-ը նշել է, որ մասնակի է բավարար: Մրա հիմնական պատճառը թերևս այն է, որ դասավանդողները մեծ մասամբ ուսուցման գործընթացի խնդիրները տեսնում են կա՛մ ուսանողների դաշտում, կա՛մ նյութատեխնիկական հագեցվածության, և միայն փոքր թիվ են կազմում այն դասավանդողները, որոնք տեսնում ու դնում են սեփական կատարելագործման խնդիր համալսարանական կրթության արդյունավետության բարձրացման հարցում:

Այն հարցերին, թե որքանով է բուհը արդարացնում սովորողի սպասելիքները, և ի՞նչ կարելի էր փոխել, սովորողների 70 %-ը նշում է, որ բուհը լիովին արդարացրել է իր սպասելիքները, 4 %-ը նշում է, որ մասնակի է արդարացվել,

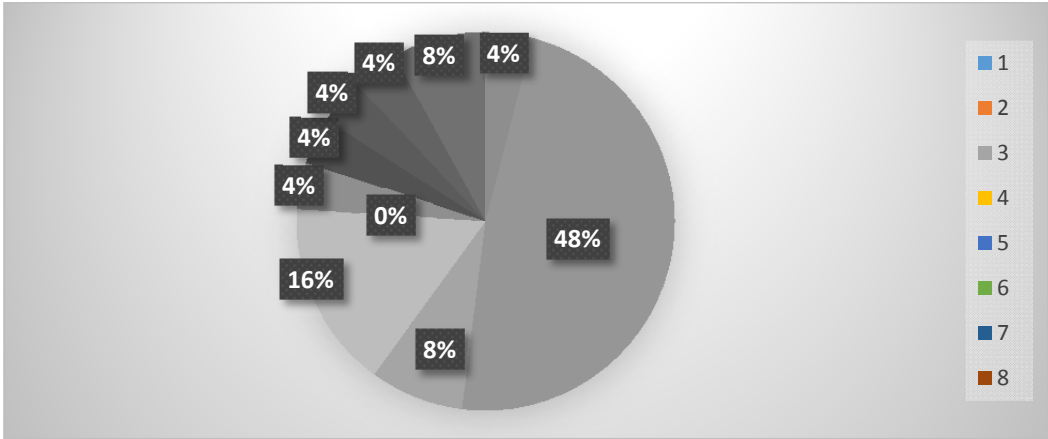
12 %-ը գտնում է, որ չի արդարացվել, իսկ 14 %-ը դժվարանում է պատասխանել հարցին: Ուսանողները նշել են, որ վարձավճարները՝ 27 %, սովորողների շարժունակության ինտենսիվությունը՝ 25 %, գնահատման համակարգը՝ 13 %, որակի ապահովում և վերահսկողություն՝ 11 %, ուսումնական ծանրաբեռնվածությունը՝ 8 %, սովորողների ինքնակառավարումը՝ 6 %, կառավարման մոդելները՝ 6 %, նրանց չեն հետաքրքրում դասավանդողների ծանրաբեռնվածության հարցերը՝ 0, այլ հանգամանքներ՝ 4 %:

Գծապատկեր 1: Ի՞նչ կփոխելի իմ բուհում՝ ըստ ուսանողների հարցումների արդյունքների:

Նույն հարցին դասավանդողները պատասխանում են, որ կփոխելին ֆինանսավորումը՝ 48 %, դասավանդողի ծանրաբեռնվածությունը՝ 16 %, ուսումնական պլանները՝ 8 %, այլ հանգամանքներ և պայմաններ՝ 8 %, այնուհետև 4-ական %-ներ՝ գնահատման համակարգը, շարժունակության ծրագրերը, որակի ապահովում և վերահսկողություն, կառավարման մոդելները, ենթահամակարգերի գործունեությունը:

Գծապատկեր 2: Ի՞նչ կփոխելի իմ բուհում՝ ըստ դասախոսների հարցումների արդյունքների:

Հարցումները ցույց են տալիս, որ կրթության ոլորտում ներգրավվածները հիմնական փոփոխությունները տեսնում են կառավարման ֆինանսական բաղադրիչում, և այդ դեպքում կրթության ոլորտում տեղի են ունենում շահերի բախումներ:

Հարկ է նշել, որ փոփոխությունների անհրաժեշտություն չեն նշում նյութատեխնիկական հագեցվածության և միջազգայնացման հարցերում, ինչն ինքնին վկայում է, որ Բելառուսի բարձրագույն կրթության կառավարման ոլորտում տվյալ բաղադրիչները հասել են բարձր մակարդակի և ազդեցության բարձր մակարդակ ունեն դրանում ներգրավված սովորողների ու դասավանդողների վրա:

Եզրակացություններ, հետագա հետազոտական հեռանկարներ, առաջարկություններ: Կատարված ուսումնասիրություններն ու իրականացրած դաշտային հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ Բելառուսի Հանրապետություն բարձրագույն կրթության ներգրավվածության ցուցանիշները համեմատաբար բարձր են, ինչը պարզ է դառնում ՄԶԻ և ԿՕ համեմատական վերլուծությունների արդյունքում: Բարձր են նաև Բելառուսի Հանրապետություն բարձրագույն կրթության ազդեցության ցուցանիշները, ինչի մասին վկայում են դրանում ներգրավվածների՝ ուսանողների և դասավանդողների գոհունակությունն ու սպասելիքների արդարացվածությունը:

Օգտագործած գրականության ցանկ

1. Ժողովրդավարության մակարդակի ինդեքսի համեմատական վերլուծություն. Հայաստան, Վրաստան, Ադրբեջան, Բելառուս, Ղազախստան, Ուկրաինա, Մոլդովա: Խմբ.՝ Ա. Ալեքսանյան, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2015:

2. Բարձրագույն դպրոցների հանրապետական ինստիտուտի կայք՝ <http://nihe.bsu.by/index.php/ru/>:

3. Բելառուսի հանրապետության ազգային վիճակագրական կոմիտեի կայք՝ <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/obrazovanie/> (10.04.2020):

4. Модернизация системы высшего образования Армении в контексте интеграционных процессов. // Монография. Под редакцией Аветисяна П.С., Заславской М.И., Издательство РАУ, 2017.

5. Университеты в евразийском образовательном пространстве/ ред. кол.: Садовничий В. А., М.: Изд.-во Московского университета; Макс пресс, 2017, 392 с.

6. Human Development Data (1990-2018), <http://hdr.undp.org/en/data> (10.04.2020).

7. The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies. Edited by Curaj A., Liviu M. and others, Part 1 and Part 2, Springer Open, 2015.

АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ВНЕДРЕНИЯ И ВЛИЯНИЯ СФЕРЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ БЕЛАРУСИ

Александян Анна

*Ереванский государственный университет,
Армения*

Аннотация

Эффективные управленческие подходы к высшему образованию порождают проблемы, которые должны адекватно реагировать на требования современного общества. Со временем становится ясно, что проблемы в обществе связаны не только с поиском конкретных решений для конкретных стран и государств. Эти решения становятся бесполезными, если на международном уровне нет единой логики. Именно поэтому страны и государства считали решение проблем общим приоритетом, и их решения стали продвигаться путем объединения и поиска общих решений. Примером такого союза является ЕАЭС, государства-члены которого поднимают вопросы и ищут общие решения.

Сфера образования требует взаимосвязанных решений, что необходимо для изучения особенностей управления образованием в странах-членах ЕАЭС: возможности единого противостояния возможному вызову. В данном исследовании представлены особенности управления высшим образованием в Беларуси, как одной из стран-членов ЕАЭС.

История различных союзов в других странах показывает, что в совместных стратегических программах стран-членов ЕАЭС со временем экономические проблемы и их решения приведут к необходимости более тесного сотрудничества в сфере образования и, в частности, в его управлении. Сотрудничество будет играть ключевую роль в решении экономических проблем.

В настоящее время мы можем констатировать, что эффективное сотрудничество между странами-членами ЕАЭС делает актуальным распространение ценностной и культурной атмосферы, которая будет общей не только для экономических и политических институтов, но и для обществ наших стран. И это возможно только через систему образования, поскольку система образования является единственным социальным институтом, который не только создает и передает ценности и культурные представления и ожидания, но и может распространять их в обществе. И, как показывает жизненный опыт, правовые нормы устанавливаются в правовом поле, но их распространение в обществе осуществляется и становится возможным благодаря передаче поколений в системе образования и созданию единой культурной среды.

Целью данного исследования является выявление с помощью специально разработанной методологии характеристик показателей ввода и воздействия сферы высшего образования Беларуси как страны-члена ЕАЭС.

В рамках исследования была разработана и внедрена новая методология сравнительного анализа систем высшего образования стран-членов ЕАЭС, с применением которой впервые были выявлены показатели ввода и воздействия, благодаря которым можно не только аргументировать, но и оценивать и анализировать особенности управления высшего образования.

Ключевые слова: *высшее образование, страна-член ЕАЭС, белорусская система образования, показатели ввода, показатели воздействия.*

Список использованной литературы:

1. Сравнительный анализ индекса уровня демократии. Армения, Грузия, Азербайджан, Беларусь, Казахстан, Украина, Молдова. /под ред./ А. Алексанян, Издательство ЕГУ, Ереван, 2015.

2. Сайт Республиканского института высших школ: <http://nihe.bsu.by/index.php/ru/>

3. Сайт Национального статистического комитета Республики Беларусь: <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/obrazovanie/> (10.04.2020)

4. Модернизация системы высшего образования Армении в контексте интеграционных процессов // Монография. Под редакцией Аветисяна П.С., Заславской М.И., Издательство РАУ, 2017.

5. Университеты в евразийском образовательном пространстве/ ред. кол.: Садовничий В.А., М., Изд-во Московского университета; Макс пресс, 2017, 392 с.

6. Данные о человеческом развитии (1990-2018): <http://hdr.undp.org/en/data> (10.04.2020)

7. Европейское пространство высшего образования: между критическими размышлениями и будущей политикой. Часть 1 и часть 2, Springer Open, 2015.

ANALYSIS OF INPUT AND IMPACT INDICATORS OF THE SPHERE OF HIGHER EDUCATION OF BELARUS

Aleksanyan Anna

Yerevan State University, Armenia

Summary

Effective management approaches to higher education rise the challenges which have to respond adequately to the demands of modern society. Over time, it becomes clear that challenges in society are not just about finding specific solutions to specific nations and states. These solutions become futile if there is no common logic at the international level. That is why the nations and states considered the solution of challenges a common priority and their solutions began to be promoted through unification and finding common solutions. An example of such a union is the EAEU, member-states of which raise field issues and seek common solutions.

The field of education requires interconnected solutions, which is necessary to study the peculiarities of education management in the EAEU member-countries: the possibilities of a united confrontation of a possible challenge. In this study, the peculiarities of higher education management in Belarus, as one of the EAEU member-countries, are presented.

The history of various unions in other countries shows that in the joint strategic programs of the EAEU member-countries, over time, economic issues and their solutions will bring the need for closer cooperation in education and, in particular, in its management, and educational cooperation will play a key role in solving economic problems.

At present, we can state that effective cooperation between the EAEU member-countries makes it actual the dissemination of value and cultural atmosphere, which will be common not only for economic and political institutions, but also for the societies of our countries. And this is possible only through the education system, because the education system is the only social institution that not only creates and transmits values and cultural perceptions and expectations, but can also disseminate them in society. And as the life experience shows, legal norms are established in the legal field, but their dissemination in the society is realized and becomes possible due to the transfer of generations in the education system and the creation of a common cultural environment.

The aim of this study is to identify, with a specially developed methodology, the features of the input and impact indicators of Belarusian higher education field as the EAEU member-country.

Within the framework of the research, a new methodology of comparative analysis of higher education systems of EAEU member-country was developed and introduced, within the framework of which for the first time indicators of input and impact were brought out, due to which it is possible not only to argue but also to evaluate and analyze the peculiarities.

Keywords: *Higher education, EAEU member-country, Belarusian education system, investment indicators, input indicators, impact indicators.*

References:

1. Comparative analysis of the level of democracy index. Armenia, Georgia, Azerbaijan, Belarus, Kazakhstan, Ukraine, Moldova. Ed. A. Aleksanyan, YSU Publishing House, Yerevan, 2015.
2. Website of the Republican Institute of Higher Schools: <http://nihe.bsu.by/index.php/ru/>
3. Website of the National Statistical Committee of the Republic of Belarus: <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/obrazovanie/> (10.04.2020)
4. Modernization of the higher education system of Armenia in the context of integration processes. // Monograph. Edited by Avetisyan P.S., Zaslavskaya M.I., RAU Publishing House, 2017.
5. Universities in the Eurasian educational space / ed. number: Sadovnichy V.A., M. : Publishing house of Moscow University; Max Press, 2017, 392p.
6. Human Development Data (1990-2018) <http://hdr.undp.org/en/data> (10.04.2020)
7. The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies. Edited by Curaj A., Liviu M. and others, Part 1 and Part 2, Springer Open, 2015.

Материал был представлен и отправлен на рецензию: 17.04.2020

Принято к публикации: 28.04.2020

Рецензент: доктор пед. наук, проф. Камо Атаян

The material was submitted and sent to review: 17.04.2020

Was accepted for publication: 28.04.2020

Reviewer: Doctor of Sciences, Prof. Kamo Atayan